

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 6

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 290 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 25-iyunda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoiraz Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta'lim islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'lmoqda	20
Muxiddin Kalonov	
"Yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish	24
Muhammadiyeva Maftuna	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati	27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash.....	31
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Перспективы развития средств размещения в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана.....	40
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Bank kartalari orqali ko'rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari	49
To'irov Yunus Alamovich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o'rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari.....	55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati.....	67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich	
Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi.....	71
Usmonov Sharofiddin Pazlitdinovich	
Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari.....	76
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya.....	81
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar	86
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov	
Sociological Assessment of Migration Processes	102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli	
Current issues of business management in the context of digitalization of the economy	112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich	
Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ.....	118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	125
Abirkulova Sohijjamol	
Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan)	130
Bakhrom Nomazov	
Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraudfanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy.....	142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli	
O'zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli	148
Eshmirzayev Faruddin Ilhomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlarini tahlil qilish	155
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug'ofur o'g'li, Narzullayev Nodirbek Aziz o'g'li	
Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks	160
Juraev K. T.	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish	164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda solliqlarning roli va ahamiyati.....	169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa'dulla Namozovich	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning joriy holati tahlili.....	175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna	
Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubi-yatini takomillashtirish..	181
Raxmatov Akmal Anvar o'g'li	
The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan).....	187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna	
Tadbirkorlik tavakkalchiligini sug'urtalash tizimi.....	192
Sabirova Asal Shuhratovna	
Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region	196
Shakhzod Zokhidov	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish	202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna	
Yangi O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari.....	207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich	
Temir yo'l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari	211
Nasimov Shavkat Vasiyevich	
O'zbekistonda banklararo raqobat.....	219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna	
O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta'minlashni takomillashtirish	225
Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich	
Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari	229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati.....	233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich	

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari.....	237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich	
Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari.....	241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlarini yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari.....	245
Xidirov Alimardon Dagarovich	
The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English	248
Nilufar Turdiyeva	
Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati	252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	256
G. Sh. Qo'ldosheva, A. J. Toshboyev	
Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации	260
Каюмова Паризода	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari...	266
G. I. Abdulxamidova	
Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива	272
Shahzad Zokhidov	
Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise	275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich	
Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан	282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQUARISH HAJMLARI VA SOHADA AMALGA OSHIRILAYOTGAN TARKIBIY- MIQDORIY O'ZGARISHLAR DINAMIKASI

G. Sh. Qo'ldosheva

Toshkent davlat agrar universiteti tayanch doktoranti

A. J. Toshboyev

I.f.n. Toshkent davlat agrar universiteti professori

Annotatsiya: Ushbu maqolada qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish miqdori va sohada amalga oshirilyotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi tahlil qilingan. Shuningdek, fermer dehqon xo'jaliklar, klasterlar va qishloq xo'jalik kooperativlarining ekin maydonlari va ularda yetishtirilyotgan mahsulotlar hajmi haqida ma'lumotlar jamlangan.

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi, fermer, klaster, qishloq xo'jaligi kooperativi, iqtisodiy ko'rsatkichlar.

Abstract: This article analyzes the amount of agricultural product production and the dynamics of structural and quantitative changes in the field are analyzed. Also, information on the cultivated areas of farms, clusters, and agricultural cooperatives and the volume of products grown in them has been collected.

Key words: Agriculture, farmer, cluster, agricultural cooperative, economic indicators.

Аннотация: В данной статье анализируются объемы производства сельскохозяйственной продукции и динамика структурных и количественных изменений в отрасли. Также собирается информация о посевных площадях фермерских хозяйств, кластеров и сельскохозяйственных кооперативов и объемах выращиваемой в них продукции.

Ключевые слова: Сельское хозяйство, фермер, кластер, сельскохозяйственный кооператив, экономические показатели.

KIRISH

Yer yuzida sodir bo'layotgan noqulay sharoit va aholi sonini shiddat bilan o'sib borishi oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi mahsulotlarga talabni ko'payishiga turtki bo'lmoqda. Bundan tashqari, vaziyat asosiy tarmoq bo'lgan qishloq xo'jaligini yanada isloh qilish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va aholini ijtimoiy himoyalashni samarali tizimini yaratilishini taqozo etmoqda. Shu sababli O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va hukumat rahbarligida iqtisodiyotni moderizatsiyalash va erkinlashtirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilib, bunda eng avvalo:

- Qishloq xo'jalik yer resurslaridan, jumaladan, sug'oriladigan, lalmi, yaylov va o'rmon yerlaridan foydalanish samaradorligi oshirish;
- Moddiy va tabiiy resurslardan foydalanishda resurs tejamkor hamda innovatsion texnologiyalarni qo'llashni iqtisodiy rag'batlantirish, resurs sarfi hisobiga mahsulot ishlab chiqarish miqdorini oshirish;
- Qishloq xo'jaligida investitsion muhitni yaratish, shaffof investitsion sharoitlarni shakllantirish, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni jalb qilish orqali eksportni oshirish;
- Ishlab chiqarish, fan-innovatsion texnologiyalar tizimida hamkorlikni shakllantirish, amaliyotga ilm-fan yutuqlari va ilg'or tajribalarni samarali joriy etishni jozibador muhitini yaratish;

- Zamonaviy logistika tizimini bunyod qilish, infratuzilma subyektlar faoliyatini modernizatsiyalash orqali xizmat ko'rsatish ish bajarish va ta'minot korxonalari faoliyatini rivojlantirish.

Aholini doimiy ish bilan ta'minlash¹ va boshqa shu kabi ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish haqida mahalliy va chet el olimlari tomonidan ilmiy-tekshirish va ilmiy tadqiqot ishlari olib borilgan. Xorij olimlari Svi Grillixes, I.Tinbergen, V.N. Afanasev, S.A. Ayvazyan, A.M.Gataulin, N.M. Goreyeva, T.A.Dubrova, L.N.Demidova, O.P.Krastin, N.Sh.Kremer, N.P.Tixomirov, I.I.Yeliseyeva, Ye.M.Chetirkin va boshqalarning ilmiy tadqiqot ishlari muhim ahamiyatga ega.

Respublikamizda optimallashtirish masalalari bo'yich atadqiqot ishlari olib borishgan olimlaridan S.S.G'ulomov, B.Yu.Xodiyev, B.A.Begalov, B.Berkinov, T.Sh.Shodiyev, Yo.Abdullayev, N.B.Ashurova, S.K.Salayev, N.Q. Murodova, I.S.Abdullayev va boshqalar sanoat va qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni ekonometrik va iqtisodiy-matematik modellashirish hamda prognozlashtirish masalalari bo'yicha tizimli ilmiy izlanishlar olib borishmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

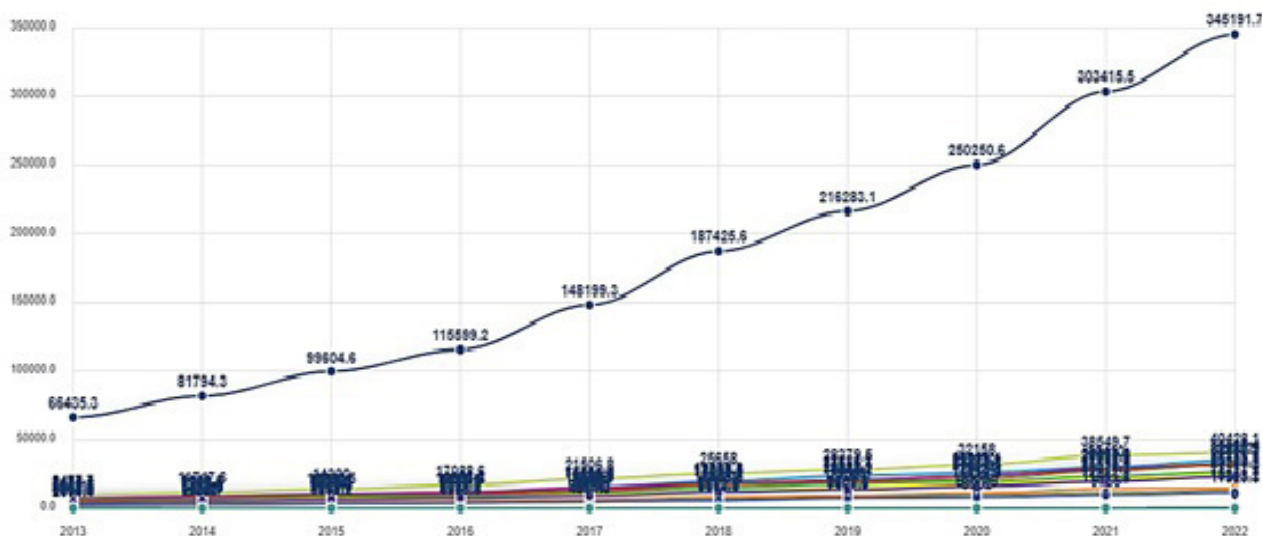
O'rganish jarayonida mavzu bo'yicha statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganishda mantiqiy fikrlash, ilmiy kuzatish, tizimli yondashuv, statistik usullar qo'llanildi. Tahlil davomida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo'jaligi sektorini rivojlantirishda keng imkoniyatlar bo'lishiga qaramay, ba'zi muammolar ham mavjud. Eng asosiy muammo yetishtirayotgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarni miqdorini oshirish, sifatini yaxshilash va raqobatbardoshligini oshirishdan iboratdir. Bu kabi muammolarni yechimini topishda tashkil etiladigan kooperativlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish muhiti yuqori ahamiyat kasb etadi. Shunday muammolarga yechim sifatida, avvalo, qishloq xo'jaligi kooperativlari to'g'risida mukammal qonunlar yaratish va mahsulotlarni bozorga olib chiqib sotishda yuzaga kelayotgan qiyinchiliklarni bartaraf etishdir. Bu esa mahsulot yetishtiruvchi fermer va dehqon xo'jaliklarini faoliyati rivojlanishiga ijobiy ta'sir o'tkazadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida jami 2017-yilda qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirish ko'rsatkichi 148 mlrd so'mni tashkil qilgan. Amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida esa qishloq xo'jalik mahsulotlarni yetishtirish 2022-yilga kelib 2 barovarga o'sib 345 mlrd so'mni tashkil qilgan (1-rasm).

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi (yillik)

1-rasm: Qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmi dinamikasi

¹ lex.uz>uz/docs/-5841063

2023-yilning hisobotlariga ko'ra Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligining hajmi 4,1 foizga oshib, 426,3 trillion so'mni tashkil etdi. Fermer xo'jaliklari toifalari bo'yicha tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmining 63,1 foizi dehqon va yordamchi xo'jaliklar, 29,8 foizi shaxsiy fermer xo'jaliklari, 7,1 foizi qishloq xo'jaligi tashkilotlari hissasiga to'g'ri keldi.

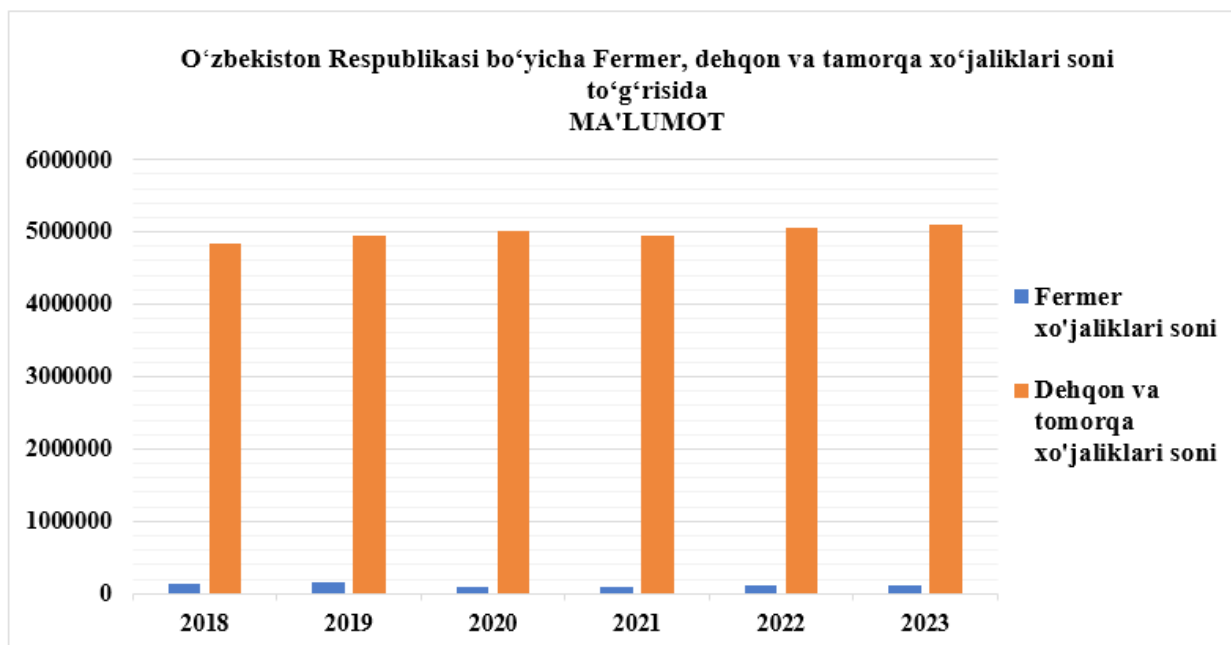
2024-yilning yanvar-mart oylari yakunlariga ko'ra, qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining O'zbekiston Respublikasi YAIMidagi ulushi 13 %ni tashkil etdi. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining yalpi hududiy mahsulot tarkibidagi ulushi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Jizzax (30,1 %) va Xorazm (29,8 %) viloyatlarida kuzatildi.

Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasi bo'yicha fermer, dehqon tamorqa xo'jaliklar soni o'rganildi. Natijalarga ko'ra 2018-yil holatiga fermer xo'jaliklar soni 146618 tani tashkil etgan bo'lsa, ularga yaratilyotgan imtiyozlar va qo'llab quvvatlashlarga qaramay 2023-yilga kelib esa ularning soni 109512 taga qisqargan.

Aksincha, Qonunchilik palatasi tomonidan 2021-yil 13-yanvarda qabul qilingan Senat tomonidan 2021-yil 12-martda ma'qullangan "Dehqon xo'jaligi to'g'risida"gi qonun natijasi o'laroq 2022-yil oxiriga kelib dehqon va tamorqa xo'jaliklar soni 2018-yildagi 4831511 tadan 5104758 taga yetdi. Fermer xo'jaliklarni soni dehqon xo'jaliklari soniga qaraganda kam bo'lsada, fermer xo'jaliklari kooperativ tartibda birlashib kartoshka, sabzavot meva va uzum mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha barqaror o'sib bormoqda. Bunga tuproq unumdorligi past bo'lgan yerlarda sabzavot, kartoshka va moyli ekinlarni joylashtirilganligi ham sabab bo'lmoqda. Natijada o'tgan yillar davomida fermer va dehqon xo'jaliklari yuqoridagi mahsulotlarni faqatgina hosildorligini oshirish orqali 2 barobar ko'p mahsulot ishlab chiqarishga erishdi.

Shuningdek, so'ngi 2 yil davomida qishloq xo'jaligi kooperatsiyalari to'g'risida qonunni amalda qo'llash va uni yanada takomillashtirish, fermer, dehqon va tamorqa xo'jaliklarga kooperativ tushunchasi va uning afzalliklari haqida ma'lumotlar berish va prefensiyalar joriy qilish, iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarimni kuchaytirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish borasidagi tadbirlar natijasida mahsulot ishlab chiqarish miqdori keskin ko'payishi prognoz qilinmoqda.

Shu bilan bir qatorda, tadqiqot davomida qishloq xo'jaligi yerlarni qamrab olish bo'yicha 2023-yil oxiri bo'yicha statistik ma'lumotlar o'rganib chiqildi (2-rasm). Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, paxta-to'qimachilik yo'nalishi bo'yicha klasterlarda 161144 gektar fermer xo'jaliklarida esa 876698 gektar, g'allachilik sektorida esa klasterlarda 80826 fermer xo'jaliklarida 957276 gektar, meva sabzavotchilikda 30500 gektar klasterlarda 85524 gektar yer maydonlarga egalik qilishmoqda.

2-rasm: Respublikamizdagi fermer, dehqon va tamorqa xo'jaliklari soni yillar kesimida

Hozirgi kunda qishloq xo'jaligi kooperativlarini ham mamlakat iqtisodiyotida o'rni oshib bormoqda. Qishloq xo'jalik kooperativlari 2017–2022-yillar davomida yer maydonlari kengayishi dinamikasi mahsulot yetishtirish kesimida ma'lumotlar jamlandi (1-jadval).

1-jadval: Qishloq xo'jalik kooperativlarining 2017–2022-yillar davomida mahsulot yetishtirish ko'rsatkichlari

Qishloq xo'jalik kooperativlarida yetishtirilgan mahsulotlar to'g'risida ma'lumot

Mahsulotlar	Yillar					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kartoshka	16760	36040	50135	71563	56771	73229
Sabzavotlar	133831	116967	220013	249784	321153	380319
Oziqbop poliz ekinlari	18466	15759	30385	46765	65852	110122
Meva va rezavorlar	47675	49723	76849	93115	80664	106506
Uzum	22818	28944	32596	37242	41352	48268

Jadval natijalariga ko'ra kooperativlarga tegishli bo'lgan barcha ekin mahsulotlar ekin maydonlari yildan-yilga o'sib borgan. Jumladan, kartoshka yetishtirilgan yer maydonlari 2022-yilda 2017-yilga nisbatan 37,4 % ortgan va 73229 tonna mahsulot yetishtirilgan. Sabzavotlar yetishtirilishi esa 2022-yilga kelib 380319 tonnaga yetgan, ular jami 11150 gektar yerda yetishtirilgan. Bu ko'rsatkich 2017-yilga nisbatan 2,5 barobar ko'pdir. Oziqbop poliz ekinlar yetishtiriladigan yerlar ham o'sib borib, 2502 gektardan 6203 gektarga ortgan. Poliz ekinlari hosildorligi 2022-yilga kelib 110112 tonnani tashkil qilgan.

Fermer va dehqon xo'jaliklarini kooperativ shakliga birlashib, uzum va meva va rezavorlar yetishtirishiga ham katta iqtisodiy foyda keltirgan. Bundan tokzorlar 5700 gektardan 12922 gektarga ko'payib, bu yerlarda yetishtirilgan uzum mahsuloti 2017-yildagi 22818 tonnadan 48268 tonnaga ortgan. Meva va rezavorlar yetishtiruvchi dalalar soni 28747 gektardan qariyb 3 barovarga o'sgan. U yerlardan olingan mahsulotlar esa 2022-yilga kelib 106506 ming tonnaga yetgan. Bu ko'rsatkich 2017-yilga nisbatan 22,0 % oshganini anglatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, respublikada qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirish tarmoqlari bo'yicha strategik jihatdan istiqbolli tadbirlarni amalga oshirish jarayonida xo'jalik subyektlari o'rtasida zamonaviy hamkorlik-kooperatsiya munosabatlarni rivojlantirish va kooperativ korxonalarni tashkil qilinishi, ularni zamonaviy innovatsion texnologiyalar va resursrejamkor ishlanmalar bilan ta'minlash mazkur tadbirlarni doimiy barqaror faoliyatida muhim o'rinni egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. lex.uz/uz/docs/-5841063
2. Vaxitov K.I Kooperativ, nazariy, tarix, amaliyot "Издательско-торговая кооперация" 2006.
3. O'zbekiston qishloq xo'jaligining yillik hisoboti erishilgan natijalar, tahlillar va tendensiyalar. 2023-yil <https://www.agro.uz/charts/>
4. "Dehqon xo'jaligi to'g'risida"gi qonun. Elektron manba: <https://lex.uz/docs/-5351631>
5. <https://www.gazeta.uz/oz/2024/01/20/gdp/>
6. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

